

s.sof@regeringskansliet.se
s.remissvar@regeringskansliet.se

Remissvar Ett språkrav för språkutveckling

Vårdföretagarna har beretts tillfälle att lämna remissvar på betänkandet *Ett språkrav för språkutveckling SOU 2024:78*. Vårdföretagarna är en arbetsgivar- och branschorganisation för privat och idéburen vård och omsorg. Föreningen har cirka 2000 medlemmar med tillsammans drygt 116 000 årsanställda. Vårdföretagarnas medlemmar är bundna av kollektivavtal och är verksamma över hela landet. Vårdföretagarna är part i Vård- och omsorgsskolle som bland annat äger språkombudskonceptet.

Sammanfattning

Utredningens uppdrag har varit att ta ställning till hur ett språkrav i äldreomsorgen kan utformas och följas upp i äldreomsorgen, samt att föreslå insatser som kan bidra till att medarbetare i äldreomsorgen får nödvändiga kunskaper i svenska språket. I korthet föreslår utredningen ett krav som innebär att arbetsgivarna ska arbeta för att omsorgspersonalen har en nivå av kunskaper i svenska språket som är relevant för insatsernas genomförande. Utredningen föreslår också ett särskilt statsbidrag för att ge äldreomsorgens medarbetare möjlighet att studera svenska på arbetstid och även få del av andra språkutvecklande insatser.

Vårdföretagarna anser att språkravet är väl avvägt sett till de utmaningar som äldreomsorgen står inför när det gäller kompetensförsörjning, men vill samtidigt betona behovet av ett långsiktigt ekonomiskt stöd såväl som ett enkelt och praktiskt metodstöd för verksamheterna för att göra språkbedömningar. Vi anser också att det är nödvändigt att kommunerna anpassar sina befintliga språkrav till det nationella för att uppnå enhetlighet och likvärdighet.

Närmare om utredningens olika förslag

Vårdföretagarna instämmer i utredningens analys och slutsatser att det finns ett stort behov av att rusta äldreomsorgens medarbetare med språkkunskaper. Utrikes födda medarbetare är och kommer framgent att fortsätta vara avgörande för att klara kompetensförsörjningen i äldreomsorgen. Den språkundervisning som erbjuds inom vård- och omsorgsutbildningen på Komvux har tyvärr inte rustat eleverna med tillräckliga kunskaper, vilket är en orsak till de bristande språkkunskaperna. Bristande språkkunskaper leder till en sämre arbetsmiljö då språkförbistringar bidrar till missförstånd och konflikter medarbetare emellan, men också en ökad arbetsbörda för de medarbetare som behärskar språket. Språket är också avgörande för att kunna kommunicera med omsorgstagarna och deras anhöriga och för att dokumentera rätt, vilket är viktigt för omsorgens kvalitet. Kraven på goda språkfärdigheter kommer sannolikt att öka över tid då vårdtyngden ökar inom äldreomsorgen och fler blir demenssjuka.

Ett enhetligt språkrav i äldreomsorgen

Utredningens språkrav är utformat så att arbetsgivarna ska verka för att alla medarbetare uppnår en språknivå motsvarande B2 enligt Gemensam europeisk referensram för språk (Gers). Nivån är, som utredningen också konstaterar, hög och motsvarar den övre delen av kategorin självständig språkanvändare. Det är viktigt att förstå att det för många medarbetare kan ta tid att uppnå den nivån och att det därför kan behövas olika typer av insatser och kedjor av insatser över tid. Vårdföretagarna anser att

det är positivt att utformningen av språkravet inte stänger ute lämpliga medarbetare från äldreomsorgen. Ett strikt språkrav för att anställas skulle äventyra bemanningen i äldreomsorgen.

Utredningen föreslår att alla yrkesgrupper som utför omsorgsinsatser omfattas av språkravet, även de som utför enklare serviceuppgifter. Vårdföretagarna vill i detta sammanhang särskilt belysa att det bland våra medlemmar finns goda erfarenheter av att använda serviceassistenter på äldreboenden. Assistenterna kan avlasta från enklare uppgifter och bidrar till att undersköterskor kan ägna sig åt det mer kvalificerade omvårdnadsarbetet. Det är därtill en väg in i yrket genom att lämpliga medarbetare med ett intresse kan vidareutbilda sig. Utredningen skriver att språkravet inte reglerar i vilken takt som fortbildningen eller utvecklingen behöver ske och att det möjliggör för verksamheterna att i viss mån anpassa insatsernas form, intensitet och tidsåtgång efter sina enskilda förutsättningar och behov. Vårdföretagarna tolkar det som att det därmed ges en möjlighet att rikta språkutvecklande insatser till de medarbetare som förväntas få störst nytta av dem, och att det därmed finns möjlighet att fokusera på de medarbetare som utför mer omsorgsnära uppgifter. Det är viktigt att detta beaktas vid uppföljningar av IVO och i kommunerna.

I många kommuner har språkrav redan införts. Dessa språkrav kan vara olika skarpa och ha olika innebörd. Vårdföretagarna vill framhålla att kommunernas krav behöver bli mer enhetliga och harmoniera med det nationella språkravet. Det är rimligt såväl ur ett likvärdighetsperspektiv som för att minska den administrativa bördan för verksamheterna, i synnerhet verksamheter som finns i flera kommuner.

Rätt stöd till verksamheterna

Språkravet innebär att alla verksamheter inom äldreomsorgen behöver göra bedömningar av medarbetarnas språkförmåga i syfte att identifiera behov av språkutvecklande insatser. Det är en uppgift som många verksamheter inte har full kompetens eller resurser för. Utredningen föreslår att en lämplig myndighet ges i uppdrag att ta fram stöd och vägledning för hur arbetet med bedömningarna ska genomföras. Vårdföretagarna vill understryka att det är oerhört viktigt att detta blir ett praktiskt och enkelt användbart verktyg som finns på plats i verksamheterna när lagkravet träder i kraft. Det är särskilt viktigt då verksamhetscheferna inom äldreomsorgen redan idag är tungt belastade. Det behöver också vara tydligt vad som förväntas av verksamheten utifrån ett uppföljningsperspektiv, inte minst då IVO föreslås få ett uppdrag att genomföra en särskild tillsynsinsats avseende efterlevnad av språkravet.

Brister i språkutbildningen

Vårdföretagarna instämmer i att det finns brister i den språkutbildning som ges till elever på vård- och omsorgsutbildningen inom Komvux vilket resulterar i att medarbetare inte har rätt kunskaper trots genomgången utbildning. Det handlar både om brister i utbildningens kvalitet och om att kursen inte är anpassad till elevernas behov av yrkessvenska. Vi ser därför positivt på förslaget att det görs en vidare översyn av den språkutbildning som erbjuds vård- och omsorgselever på Komvux, men vi ser också positivt på förslaget att ta fram ett underlag för en kurs i språk och kommunikation inom äldreomsorgen som arbetsgivare kan använda inom ramen för svenskalyftet för att stärka språket för medarbetare som redan genomgått Komvux. Det är även bra att, i väntan på en förändring av språkutbildningen, ta fram ett stöd för att arbeta integrerat mellan SVA och vård- och omsorgsämnen för att öka fokus på yrkessvenska inom yrkesutbildningen.

Behov av språkutvecklande arbete

Utredningen anser att det språkutvecklande arbetet på arbetsplatserna behöver förstärkas för att den befintliga personalens språknivå ska kunna bibehållas och utvecklas. Vårdföretagarna ser positivt på förslaget att ta fram ett stöd för hur arbetsplatserna kan arbeta aktivt med språkutveckling, men också på förslaget om att ge

fler medarbetare möjlighet att genomgå utbildning till språkombud, liksom möjligheten för fler chefer att utbildas om språkutvecklande arbetsplatser.

Ekonomiskt stöd för språkinsatser

Det är viktigt att en ambitionshöjning för språkkunskaperna inom äldreomsorgen stöts av statsbidrag såsom utredningen föreslår (svenskalyftet), både i ljuset av att äldreomsorgens verksamheter ofta har små marginaler och för att arbetsgivarna inte ska behöva bära konsekvenserna av ett bristfälligt utbildningssystem. Vårdföretagarna vill betona att språkinläring för vuxna kan ta lång tid, i synnerhet för personer med kort utbildningsbakgrund. Det kommer också att dröja innan bristerna i utbildningssystemet är åtgärdade. Det statsbidrag som föreslås kan därför behövas under längre tid än de sju år som utredningen räknar med i sin konsekvensanalys.

För att ge bästa möjliga effekt behöver statsbidraget vara flexibelt och ge möjlighet till olika typer av utbildnings- och språkutvecklingsinsatser som kan anpassas till verksamhetens behov. Exempelvis kan digitala utbildningar lämpa sig för verksamheter som redan idag har svårt att avvara personal. Det är viktigt att utbudet av utbildningsplatser blir tillräckligt, inte minst för de som redan har ett betyg från SVA 1 men ändå inte klarar språket. Inom ramen för Äldreomsorgslyftet har tillgången till utbildning varit ett hinder för deltagande. Eftersom brist på utbildningsplatser visat sig vara ett problem bör svenskalyftet även kunna användas till uppdragsutbildningar.

Vårdföretagarna vill slutligen betona att statsbidraget bör åtföljas av tydliga krav på att även fristående verksamheter får ta del av medlen. Det finns fortfarande exempel på att medarbetare hos fristående utförare inte får ta del av de insatser som finansieras inom ramen för Äldreomsorgslyftet. Det är till nackdel både för medarbetarna, de fristående utförarna och äldreomsorgen som helhet. Det är ett samhällsintresse att ta vara på varje individ som vill och kan vidareutbilda sig och arbeta inom äldreomsorgen.

Det som är en ambitionshöjning i utredningens förslag på språkkrav och därmed kan ge ett extra resurstillskott till kommunerna enligt finansieringsprincipen, är att implementera nya arbetssätt för att komma till rätta med språkproblem i verksamheterna. Det handlar framför allt om att verksamheten aktivt bedömer behov av språkutvecklande insatser hos medarbetarna och följer upp om insatserna gett effekt. Det är viktigt att de fristående utförare kompenseras även för det arbetet i kommunerna.

Antje Dederling
Förbundsdirektör
Vårdföretagarna

Anna Bergendal
Näringspolitisk expert
Vårdföretagarna

Kontakt: Anna Bergendal
anna.bergendal@vardforetagarna.se
Telefon: 072 550 42 80